

KRONIKA

Oblasťný vedecký seminár v Košiciach

Z príležitosti 35. výročia oslobodenia Československa Sovietskou armádou a 35. výročia vyhlásenia Košického vládneho programu usporiadala Právnická fakulta Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach za gescie Katedry teórie a dejín štátu a práva a v spolupráci s Mestským výborom SAK ČSSR v Košiciach, Spoločensko-vedným ústavom SAV v Košiciach a Východoslovenským múzeom v Košiciach v historických priestoroch Domu Košického vládneho programu v dňoch 10. a 11. apríla 1980 oblasťný vedecký seminár pod názvom "Význam Košického vládneho programu pre výstavbu socializmu v ČSSR".

Hlavný referát akademika Viliama Plevzu, člena korešpondenta SAV, riaditeľa Ústavu marxizmu-leninizmu pri ÚV KSS v Bratislave vychádzal z hodnotenia Slovenského národného povstania ako základu a východiska záverečného víťazstva našej národnej a demokratickej revolúcie. Podčiarkol význam vedúcej a nezastupiteľnej úlohy komunistickej strany v oboch etapách národnej a demokratickej revolúcie, ktorej stratégia a taktika boja vychádzali zo špecifických podmienok platnosti leninizmu na naše podmienky. V týchto súvislostiach veľký význam predstavovali výsledky košickej konferencie KSS v roku 1945, ktoré nielenže plne korešpondovali s celkovým charakterom protifašistického zápasu, ale reprezentovali aj rozhodujúcu platformu v domácom československom odboji. Táto okolnosť sa následne plne prejavila aj pri marcových rokovaníach v Moskve v roku 1945 o programe a zostavení prvej vlády Národného frontu Čechov a Slovákov. Košický vládny program akademik V. Plevza charakterizoval ako završenie a zakotvenie výdobytkov našej národnej a demokratickej revolúcie s fixovaním rozhodujúceho princípu, že nová vláda je vládou širokých sociálnych vrstiev a politických protifašistických síl. Bolo víťazstvom Komunistickej strany Československa, že k politike Národného frontu sa v konečnom dôsledku hlásila aj buržoázna protifašistická emigrácia. Záverečná časť hlavného referátu bola zameraná na hodnotenie Košického vládneho programu zo všetkých aspektov jeho jednotlivých kapitol.

Prof. PhDr. Michal Danilák, CSc. (PF UPJŠ Prešov) vo svojom referáte na tému "Medzinárodné aspekty záverečnej fázy II. svetovej vojny"

svoju pozornosť zameriaval na genézu vzájomných vzťahov mocností proti-hitlerovskej koalície. Na základe rozhodujúceho podielu Sovietskeho zväzu v procese konštituovania sa tohto zoskupenia, v procese prioritného znášania najväčšieho materiálneho i ľudského zataženia a obetí v protifašistickom zápase, analyzoval aktívne vystúpenie ostatných členov protihitlerovskej koalície až v poslednej fáze tejto vojnovéj kataklizmy. Otvorenie druhého frontu a následné vojnové operácie západných spojencov aj keď predstavovali snahu o konečnú vojenskú porážku fašizmu v Európe, predsa svojim kvantitatívnym pomerom, časovým vypuknutím v spojení s hájením kapitalistických triedno-vykorisťovateľských záujmov nemohli znamenať a ani nezaznamenali takú proporcionálnu, ktorá by bola odevkvátna všetkým aspektom dohôd štátov proti-hitlerovskej koalície.

Hodnotením regionálneho postavenia východného Slovenska do prijatia Košického vládneho programu sa vo svojom referáte zaoberal doc. PhDr. Juraj Briškár, CSc. (Spoločensko-vedný ústav SAV Košice). Po úvodnej časti, v ktorej sa zameriaval na vyobrazenie pomerov za buržoáznej ČSR, poukázal na korene rozsiahlej partizánskej a odbojovej činnosti na východnom Slovensku. Osobitného významu dosiahlo východné Slovensko v čase postupného oslobodzovania našej vlasti Sovietskou armádou, kedy sa jeho územie stáva dočasným spoločenským a politickým centrom obnovovanej novej československej štátnosti.

S podnetným referátom vystúpil doc. JUDr. Miloš Doležal, CSc. (PrF KU Praha). V rámci skúmania niektorých problémov realizácie Košického vládneho programu zameriaval sa na teoreticko-historické objasnenie vzťahu práva a revolúcie a vzťahu kontinuity a diskontinuity u nás. Rozoberaním vývoja myšlienky a koncepcie kontinuity čelného predstaviteľa londýnskej odbojovej emigrácie dr. E. Beneša akcentuje pozoruhodný fakt, že zmluvou z 18. júla 1941 nielenže dochádza k uznaniu československej londýnskej reprezentácie de iure zo strany najvýznamnejšieho štátu protihitlerovskej koalície Sovietskeho zväzu, ale tento právny fakt uznania podmieňuje vznik nových dimenzií v Benešovej kontinuite, hlavne z hľadiska vnútroštátnych záverov, čím sa zároveň jeho ponímanie dostáva výraznejšie do konfliktu s právnym vedomím ľudu na domácom území. Bola to nová skutočnosť aj pre KSČ, na ktorú bolo potrebné primerane reagovať. Košický vládny program z hľadiska dialektiky vývoja sledovanej problematiky predstavuje ako výraz spojenia i stretu kontinuity z moskovských rokovaní z decembra 1943 a výsledkov a skúseností zo Slovenského národného povstania.

Doc. JUDr. Anton Rašla (PrF UPJŠ Košice) vo svojom referáte "Legislatívna činnosť tzv. Košického obdobia" rozobral politické a právne aspekty zákonodarnej činnosti Slovenskej národnej rady, s obohatením

vlastných autentických spomienok bezprostredného a priameho účastníka. Košický vládny program hodnotil ako program istého nevyhnutného kompromisu, čo však na druhej strane neznižovalo význam radikálne-demokratických opatrení jeho jednotlivých ustanovení. Dôkazom bolo aj revolučné chápanie realizácie jeho ustanovení, ku ktorému sa komunisti od začiatku hlásili. V tejto súvislosti rozobral závery aktívu Komunistickej strany Československa v Košiciach konaného 8. apríla 1945, ktorého sa sám zúčastnil.

Prof. PhDr. Ivan Bajcura, CSc. (ÚML UPJŠ Prešov) v referáte "Košický vládny program a riešenie postavenia národností v ČSSR" zameral svoju pozornosť na VII. a VIII. kapitolu programu prvej vlády Národného frontu Čechov a Slovákov z aspektov analýzy riešenia postavenia ukrajinskej a maďarskej národnosti. V podmienkach konkrétnych prejavov protifašistického zápasu vedeného Ukrajinskou národnou radou zvýraznil historickú spätosť, i žiadanú štátoprávnú, so Sovietskym zväzom, ako jedine možný demokratický a spravodlivý výraz riešenia postavenia karpatskoukrajinského obyvateľstva po oslobodení našej vlasti. V ďalšej časti referátu načrtol problematiku transferu maďarského obyvateľstva, politiku reslovakizácie. Až víťazná socialistická revolúcia vo februári 1948 pre všetky tieto i ďalšie načrtnuté problémy postavenia národností u nás vytvorila najoptimálnejšie podmienky a predpoklady ich definitívneho vyriešenia na báze humánnosti a demokracie.

Doc. JUDr. Jozef Fischer, CSc. (PrF UK Bratislava) svojím referátom "Košický vládny program a systém národných výborov" nadviazal na problémy nadhodené v predchádzajúcich referátoch. V procese našej národnej a demokratickej revolúcie vznikol kvalitatívne nový politický systém, v rámci ktorého národné výbory sa stali jedným z jeho inštitucionálnych základov. Boj o národné výbory znamenal aj boj o ich právne zakotvenie. Vydanie ústavného dekrétu prezidenta republiky č. 18/1944 neznamenal len prvú fázu víťazstva v tomto smere, ale aj isté dodatočné uznanie a potvrdenie ich činnosti v čase SNP, kedy v miestnom meradle preberali národné výbory moc do svojich rúk via facti. Osobitná pozornosť bola venovaná rozborom ďalších právnych úprav, pri akcentovaní komparatistického pohľadu na ich celkovú genézu. V tomto zmysle veľmi výrazne pertraktoval doc. J. Fischer revolučnosť nar. SNR č. 26/1945 Zb. n. SNR pred vl. nar. č. 4/1945 Zb. V závere svojho vystúpenia rozobral V. kapitolu Košického vládneho programu s poukázaním, že takéto postavenie národných výborov v nej obsiahnuté bolo postavením, ktoré potenciálne umožňovalo perspektívy následných socialistických premien spoločnosti.

Posledným, ktorý vystúpil v prvý deň rokovania vedeckého seminára bol JUDr. Igor Palúš (PrF UPJŠ Košice) s referátom na tému "Košický

vládný program ako východiskový dokument pre rozvoj občianskych práv a povinností v Československu". Rozoberajúc problematiku predniesol úvahy o analógii Košického vládneho programu a Deklarácie práv pracujúceho a vykorisťovaného ľudu hlavne z hľadiska triednosti formulujúcej sa koncepcie občianskych práv a povinností. Vychádzajúc z takto postavenej tézy v rámci ním pertraktovanej problematiky vplyv Košického vládneho programu zväzňoval v niektorých postulátoch. Medzi inými aj v postuláte vytvárania ekonomických, politických a právnych garancií občianskych práv a povinností a nevyhnutnosti ich sústavného rozširovania a zdokonaľovania, a v postuláte začlenenia komplexu sociálno-ekonomických práv do systému základných práv a povinností.

V druhý deň rokovania vedeckého seminára ako prvý s rozsiahlym referátom na tému "Miesto a význam Košického vládneho programu pri formovaní kvalitatívne nových štátoprávnych vzťahov Čechov a Slovákov" vystúpil JUDr. Jaroslav Chovanec, CSc. (ÚŠaP SAV Bratislava). V dialektickej podmienenosti poukázal na miesto a nezastupiteľný význam Slovenského národného povstania v procese definitívnej negácie tzv. teórie čechoslovakizmu v národnostnej otázke, s prijatým jedine možným protipólom uznania samobytnosti slovenského národa a jeho rovnoprávnosti s národom českým. Takéto riešenie zodpovedalo leninským princípom a bolo jedinečnou zásluhou slovenských komunistov podporovaných moskovským vedením KSČ, že v ďalších fázach našej národnej a demokratickej revolúcie našlo svoje vyjadrenie aj v rovine štátoprávnej, aj keď z hľadiska trvajúcего a predpokladaného politického a triedneho boja, v Košickom vládnom programe zatiaľ len v podobe kompromisu. Federatívne riešenie tento programový dokument výslovne nekonštituoval, zároveň však nevytváral bariéru pre jeho prípadné uskutočnenie. V závere svojho referátu dr. J. Chovanec venoval sa štátoprávnejmu riešeniu postavenia Čechov a Slovákov v historickom slede až do prijatia Ústavy v roku 1960.

Prof. JUDr. Jozef Dzugas, CSc. (PrF UPJŠ Košice) v referáte "Oficialita a zákulisie buržoáznej politickej emigrácie v koncepciách pre povojnový vývoj v Československu" citovaním depeší londýnskeho ministerstva zahraničných vecí a ďalších historických dokumentov poukazoval na momenty politického chytráčenia a pragmatizmu československej emigračnej odbojovej buržoázie. Ani v týchto pre naše národy ťažkých časoch nezabúdali na svoje úzke triedne záujmy, odporujúce potrebám širokých mas československého pracujúceho ľudu. Ďalšia časť referátu bola zameraná na podchytenie a zvýraznenie paralel protikomunistického ťaženia bývalej československej odbojovej buržoázie v roku 1948 a jej podpory protisocialistickému a protisovietskému vystúpeniu revizionistických síl u nás v rokoch 1968-1969.

Niektorými teoretickými úvahami prerastania našej národnej a demokratickej revolúcie v revolúciu socialistickú sa vo svojom vystúpení zaoberal doc. PhDr. Andrej Kováč, CSc. (FF UPJŠ Prešov). Zvýraznením všeobecných a zvláštnych črt našej národnodemokratickej revolúcie analyzoval roky 1945-1948 ako výslednicu objektívne nutného kompromisu obsiahnutého v Košickom vládnom programe, ktorá zároveň predstavovala úzke spojenie boja za demokraciu s bojom za socializmus. Pozoruhodným javom jeho referátu bolo načrtnutie podrobnej etapizácie celého obdobia národnej a demokratickej revolúcie až po víťazstvo socialistickej revolúcie vo februári 1948.

JUDr. Jozef Beňa, CSc. (PrF UK Bratislava) v referáte na tému "Košický vládny program a právna kontinuita ČSR" zdôraznil, že problém kontinuity je kľúčovým problémom z obdobia neslobody v jednote chápania jeho teoretických aspektov s aspektami štátoprávnymi. Poukázal ďalej na materiálnu a formálno-právnu stránku kontinuity. Reštitučné a legitimistické chápanie kontinuity zo strany dr. Beneša dával do protikladu s názormi Slovenskej národnej rady, ktoré plne korešpondovali so zásadami suverenity ľudu a práva národov na sebaurčenie, teda odmietali platformu kontinuity tak, ako ju chápal a presadzoval dr. Beneš. Z týchto aspektov hodnotil aj Košický vládny program ako politicko-právny dokument budovaný na princípe rešpektovania suverenity ľudu, ktorý znamenal negáciu reštitučno-legitimistických názorov. Zároveň tento programový dokument prvej vlády Národného frontu Čechov a Slovákov opodstatnene posunul do roviny jeho postavenia dočasnej ústavy sui generis novej československej demokratickej republiky.

Štefan Šutaj (Spol. - vedný ústav SAV Košice) rozobral Košický vládny program z hľadiska jeho realizácie v politike nekomunistických strán na Slovensku. Boj o očistu spoločenského a politického života po oslobodení vinou buržoáznych činiteľov nebol dôsledne uskutočňovaný v zmysle zásad IX. kapitoly programu. V tejto náväznosti rozoberá hlavne činnosť Demokratickej strany, uzavretie a obsah tzv. aprílovej dohody hodnotí ako zradu na povstaleckom odkaze slovenského národa, snahu o očistenie ľudáckeho hnutia a jeho zapojenie do politického diania v oslobodenej republike.

Prof. Ing. Štefan Samson, CSc. (VŠT Košice) a doc. RSDr. Vasil Kapišovský, CSc. (PrF UPJŠ Košice) vo svojich referátoch hlavnú pozornosť venovali rozvoju vedy a techniky a rastu životnej úrovne obyvateľstva na východnom Slovensku po oslobodení našej vlasti a hlavne v rokoch jej socialistickej výstavby. Plastičnosť a autentičnosť ich referátov bola podporená použitím širokej škály faktograficko-štatistických údajov. Takýmto názorným ale pritom náročným prístupom dokumentovali rozhodujúci podiel Komunistickej strany Československa na

pretvorení kedysi najzaostalejších oblastí Slovenska na priemyselne vyspelé, s vysokou životnou a vzdelanostnou úrovňou jeho obyvateľstva.

Posledným referujúcim na tému "Košícký vládny program a jeho význam pre formovanie charakteru Československej ľudovej armády" bol plk. PhDr. Ivan Čerevka (VVLŠ SNP Košice). Súhrnný výklad budovania novej skutočne ľudovej a demokratickej armády v jeho historickom vývoji začal slávnou tradíciou započatou vznikom I. československého armádneho zboru na území Sovietskeho zväzu. V ďalšej časti svojho referátu sa zaoberal rozobratím III. kapitoly vládneho programu a procesom jej realizácie. V závere poukázal na postoje našej armády vo Februári 1948 a v krízových rokoch 1968-1969. Zvýraznil, že aj v týchto skúškach sa jednoznačne prejavila spätosť našej armády s pracujúcim ľudom v jeho víťaznom zápase za socializmus a komunizmus.

Záverečné hodnotenie vedeckého seminára previedol Prof. JUDr. Jozef Dzugas, CSc. Osobitne v ňom vyzdvihol a pozitívne hodnotil vystúpenia jednotlivých referujúcich, ktoré rozhodne prispeli k ďalšiemu obohateniu výskumu problematiky našej národnej a demokratickej revolúcie. Zverejnenie nových poznatkov sa uskutoční vydaním zborníka zo strany organizátorov.

Mosný

XV. medzinárodný kongres historických vied v Bukurešti

Ako každých päť rokov, tak aj roku 1980, 10. - 17. augusta, konal sa už XV. kongres historických vied, ktorý mal aj právnohistorickú tematiku.

Tentoraz sa o právnohistorický program nezaslúžili len usporiadatelia kongresu, ale aj sami rumunskí právni historici, ktorí popri oficiálnom kongrese pripravili na 13. - 16. augusta osobitné Dni štúdií o vývoji dejín inštitúcií a práva ako samostatného odboru. Právni historici, účastníci kongresu, sa zišli večer pred zahájením Dní štúdií na priateľskom stretnutí v rumunskej Asociácii porovnávacích dejín inštitúcií a práva, ktorá má aj mnohých zahraničných členov. Mali možnosť vymeniť si názory na odborné otázky, ktorých riešenie je v záujme právnych historikov. Predseda rumunskej Asociácie Vasile Gionea odovzdal zástupcom zahraničných delegácií prvé štyri čísla časopisu *Recherches sur l'histoire des institutions et du droit*, Bukurešť,